

Борис Попиванов

Политбарометър

*Година 26, брой 1
Януари-февруари*

Издател

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:

Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:

office.sofia@fes.de

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

Мненията, изразени в тази публикация, принадлежат на автора/авторите и не отразяват непременно позицията на Фондация Фридрих Еберт.

Повече информация по темата ще намерите тук:

[➤ bulgaria.fes.de](http://bulgaria.fes.de)

Година 26, брой 1
Януари-февруари

Политбарометър

Съдържание

1. Външнополитическа динамика	3
2. Развитие на политическата ситуация	4
3. Състоянието на партийната система	7
4. Прогресивният политически и обществен дневен ред	10
5. Основни изводи, прогнози и препоръки	11

1.

Външнополитическа динамика

Процесите в първите два месеца на годината се определят до голяма степен от развитието на политическата криза в страната, довела до промени в титулярите на трите основни институции, ангажирани с външната политика – президент, Министерски съвет и Министерство на външните работи. Контекстът на стартираща предизборна кампания допълнително засилва напрежението във външнополитическите изяви и атмосферата на политическа критичност към тях.

Годишнината от войната в Украйна. Четири години след руската инвазия в Украйна водещите български политици дадоха изявления, които имат символно значение за тяхното геополитическо позициониране. Новият служебен министър-председател Андрей Гюров потвърди българската подкрепа за Украйна, подчерта, че Украйна в момента воюва не за себе си, а за свободата на Европа и България, и посочи, че този, който губи войната, е руският президент Владимир Путин. Новият външен министър Надежда Нейнски заяви намерение да посети Украйна през март. Новият президент Илияна Йотова определи Русия като агресор и настоя за намиране на мирно решение на конфликта. На практика тези становища възпроизвеждат досегашните визии на изпълнителната власт и на президентската институция. Гюров и Нейнски повтарят твърдата проукраинска реторика на бившия премиер Росен Желязков и бившия външен министър Георг Георгиев, докато Йотова следва интерпретацията на бившия президент Румен Радев, която е по-нюансирана от правителствената и повече фокусирана върху перспективите на мира.

Мюнхенската конференция по сигурността. От традиционния февруарски Мюнхенски форум тази година се очакваше да излъчи сигнали за бъдещето на трансатлантическите отношения. Политическите промени в България провокираха нестандартна формула на участието на страната, при която както президентът Илияна Йотова, така и министър-председателят в оставка Росен Желязков решиха едновременно и поотделно да се включат. Посланията на двамата, макар и да не бяха в противоречие, възглавяваха два различни подхода. Йотова подкрепи изрично усилията на Европа да се превърне в силен субект в глобалната политика и защити концепцията за „стратегическа независимост“, лансирана от много европейски лидери, но най-ярко и последователно от френския президент Еманюел Макрон. Желязков, от своя страна, се обяви за засилване на партньорството на Европа със САЩ, чрез все по-голям европейски принос в общия баланс.

(Полу)участието на България в Съвета за мир на Доналд Тръмп. Инициативата на американския президент Доналд Тръмп за Съвет за мир започна като мирен план за конфликта в Газа, но бързо се разпростря до идея за „алтернативна ООН“, ангажирана с мира по целия свят. Повечето водещи европейски държави отказаха участие заради неясния статут на новата структура, лично подчинена на Тръмп. В рамките на ЕС единствено Унгария и България декларираха желание за членство. В светлината на съществуващото напрежение между Европа и САЩ сякаш България пое „дисидентска“ роля в Съюза. Българското участие обаче започна да изглежда несигурно, половинчато и условно – нито изцяло с Вашингтон (каквото е например на унгарския премиер Виктор Орбан), нито изцяло с Брюксел (каквото е например на френския президент Еманюел Макрон). Това геополитическо двусмислие, поне на пръв поглед, се обяснява с политическите сътресения в България. Поканата за членство в Съвета за мир бе отправена до президента Румен Радев, но той я отклони с мотива, че подава оставка и няма да бъде президент. По-късно министър-председателят Росен Желязков, също в оставка, заяви, че България приема поканата, но няма да се включи в задължителния фонд от по 1 млрд. долара на държава-член на Съвета, а ратификацията на членството ще бъде отложена за следващото Народно събрание. Насрочената от Тръмп встъпителна среща на Съвета за мир във Вашингтон на 19 февруари бе отклонена от президента Йотова (защото трябва да бъде в България за издаване на указ за служебно правителство), от Желязков (защото трябва да сдаде властта на своя приемник Гюров) и от Гюров (защото трябва да поеме властта от своя предшественик Желязков). Утвърденият от правителството на Желязков състав на българската делегация във Вашингтон бе на възможно най-ниското равнище в сравнение с всички държави-учредители: второстепенни служители на Министерството на външните работи и временно управляващия посолството в САЩ. Засега въпросът за ратификацията и влизането в сила на договора е отложен. Създава се впечатление, че колебливата българска позиция е както израз на стремежа на държавното ръководство да бъде едновременно с Европа и САЩ, така и на едно друго подценявано обстоятелство. Предвиденият от екипа на Тръмп генерален директор на Съвета за мир Николай Младенов е български дипломат. Би било крайно нелогично една международна организация да се ръководи от гражданин на страна, която изобщо не участва в тази организация.

2.

Развитие на политическата ситуация

Румен Радев – от президент към партиен лидер. Влизането на президента Радев в партийната политика е голямата политическа новина на разглеждания период. Радев приключи връчването на проучвателни мандати за съставяне на правителство след оставката на кабинета „Желязков“ и избра този момент, точно една година преди края на собствения си президентски мандат, за да подаде оставка от поста и да анонсира намерение за създаване на своя политическа партия.

От една страна, това е едно от най-дълго чаканите събития в България. За партия на президента се говори усилено още от времето на големите протести срещу олигархичния модел през лятото на 2020 г. Въпросът дали ще има такава партия стоеше на дневен ред в медийните дискусии преди всеки от досегашните многобройни предсрочни парламентарни избори. Заявката на Радев днес идва в период на сериозна нестабилност на партийната система: неуспех в управлението на т.нар. партии на статуквото, ГЕРБ и Движението за права и свободи (ДПС), както и на младшите им партньори от Българската социалистическа партия (БСП) и „Има такъв народ“ (ИТН); несигурни вътрешни отношения в коалицията „Продължаваме промяната – Демократична България“ (ППДБ); тежки противоречия и взаимни нападки в т.нар. националистически лагер, представляван от „Възраждане“, „Морал, единство, чест“ (МЕЧ) и „Величие“. На този фон Радев изпъква със забележително висок рейтинг, най-високия сред българските политици; с претенцията, че единствен от тях е последователен и принципен през дългите години на президентските си мандати; и с концентрираните очаквания на много българи, че той ще сложи край на едно омръзнало статукво, масово подозирано не само в корупция и безправие, но и в политическа, законодателна и бюджетна безпомощност.

Не е лесно да се определят програмните параметри на бъдещия политически проект на Радев. Знаем само името, „Прогресивна България“, и факта, че засега обединява две малки социалдемократически формации и едно друго движение. Изглежда, съзнателна стратегия на Радев е да не дава информация до последния възможен момент, за да държи в напрежение конкурентите си в изборната надпревара, но вероятно и за да не отблъсне потенциални избиратели. Тази загадъчност също едва ли изненадва. Към Радев гледат с надежда различни групи български граждани, всяка от които има свои очаквания и свои причини да смята, че бившият президент е техен представител. Една подробно разработена платформа би могла да разубеди поне част от тези групи в тяхното убеждение. Месец и половина преди

изборите все още не се знаеше нито кои са основните фигури в бъдещата партия, нито какво би било името ѝ. Медийните можеха само да подозират, че бившите президентски съветници Иво Христов и Димитър Стоянов, бившият говорител на един служебен кабинет Антон Кутев или медийният коментатор Слави Василев изразяват в интервютата си гледната точка на президента. Единствената публична изява на Радев след оставката му бе в интервю пред националната телевизия, където той до голяма степен се придържаше към тезите си, познати от по-рано. И все пак тази изява загатва някакъв, макар и твърде общ политически профил. Прозвучаха послания в три основни посоки: първо, призив към „истинска интеграция“ в Европейския съюз, без олигархия; второ, ориентация към суверенна външна политика, съблюдаваща националното достойнство; и трето, отрицание на социалните неравенства, разкъсващи българското общество. С известни уговорки, това са послания към избиратели на градската десница, на националистите и на социалистите. Името на президентската формация, „Прогресивна България“, сочи специален акцент върху последното политическо пространство, лявото, без да означава пренебрегване на първите две, които поне към този етап са и по-широки. Не е случайно, че симпатизиращи на бившия президент среди говорят за възможни бъдещи партньорство и с ППДБ, и с „Възраждане“, и с БСП, а дори и с ГЕРБ. Ветрилото като че ли нарочно стои максимално отворено.

Социологическите проучвания още преди регистрацията на партии и листи и преди началото на същинската кампания сочат електорална подкрепа за Радев между една четвърт и една трета от гласуващите, като все по-често се споменава числото един милион, при екстраполации за малко над три милиона гласуващи. Критиците на бившия президент предупреждават, че без никаква информация за имена, лица и идеи е трудно да се правят прогнози. Това, разбира се, е така. В процентно отношение това може би ще бъдат сред най-непредвидимите избори. Показателен е предметът на големия спор сред анализаторите – дали Радев ще успее да повдигне „вълна“, или няма да успее. С термина „вълна“ в случая се обозначава способността да вдъхнови и мотивира огромен брой избиратели, недоволни от съществуващото социално, икономическо и политическо положение в България; докато алтернативата на „вълната“ би било наместване между електоратите на досега функциониращите партии.

Първите стъпки на президента Йотова. Оставката на Радев доведе до встъпването на досегашния вицепрезидент Илияна Йотова в длъжността държавен глава. Още от самото начало Йотова бе изправена пред задачата да номинира

служебен министър-председател. Съгласно промените в Конституцията, приети през 2023 г., президентът може да избира между десет лица, заемащи висши държавни позиции. Йотова уместно предупреди, че тя няма да носи политическата отговорност за това служебно правителство, след като тя няма думата нито относно личността на премиера, такъв, какъвто би бил според нейните разбирания, нито относно министрите, определяни еднолично от кандидата за премиер.

В хода на проведените разговори с потенциалните кандидати от конституционния списък, петима изразиха съгласие да съставят правителство: подуправителят на Централната банка Андрей Гюров, заместник-омбудсманът Мария Филипова, председателят на Сметната палата Димитър Главчев и двете му заместнички Маргарита Николова и Силвия Къдрева. Йотова предприе и консултации с парламентарно представените партии, а след края им, на 19 февруари, назначи Гюров за министър-председател. Поведението на президента срещна критики по три направления: първо, че с номинацията на Гюров, човек с ярката партийна биография на парламентарен лидер на „Продължаваме промяната“, е дала властта на ППДБ; второ, че излишно е забавила разговорите и консултациите, за да отстъпи на Радев време за подготовка на собствената му партия; и трето, че не проявява никаква политическа инициатива.

Йотова има убедителен отговор на всяка от критиките. На първо място, Гюров, сам по себе си противоречива фигура, бе кандидатът, посочен поименно от най-голям брой от консултираните парламентарни партии, а именно ППДБ, „Възраждане“, Алианса за права и свободи (АПС), МЕС и „Величие“. Нещо повече, след като зимните протести доведоха до сваляне на кабинета „Желязков“, има политическа логика ръководителят на служебната власт да не принадлежи към средите на партиите, подкрепящи този кабинет – а от петимата потенциални кандидати единствено Гюров отговаря на това условие. Но второ място, впечатлението за умишлено забавяне на процедурата е напълно погрешно. Партиите, отправящи подобни обвинения, би следвало прекалено да го знаят. Съгласно Конституцията и Изборния кодекс, служебното правителство се назначава точно два месеца преди датата на изборите. Йотова встъпи в длъжност на 23 януари, и трябваше, отново в съответствие с конституционния ред, да проведе разговори с десет потенциални кандидати за премиер, да направи консултации с девет парламентарни групи, да номинира служебен премиер, да го изчака да състави правителство и да издаде указ. Абсолютно невъзможно беше това да се случи в рамките на шест дни, до 29 януари. Ето защо датата 29 март за изборите отпада. На 5 април е православната Цветница, която съвпада и с ваканцията на учениците, а на 12 април – православният Великден. Следователно първата реалистична дата за избори бе 19 април, както и стана, откъдето на свой ред следва, че процедурата трябваше да бъде приключена точно на 19 февруари. И на трето място, активната роля на Йотова като коректив на управлението не може да бъде подценена. Буквално ден след формирането на служебното правителство тя фактически поиска, от телевизионния ек-

ран, оставката на новоназначения служебен вицепремиер по организация на честните избори Стоил Цицелков заради проблеми с неговото съдебно минало. Оставката бе факт няколко часа по-късно. Атаката срещу Цицелков от много други места бе силна, но именно президентът в случая демонстрира власт и влияние.

Предизвикателствата пред Йотова тепърва предстоят. Засега повечето политически партии, с изключение на МЕС, публично се въздържат от остри критики или атаки срещу нея. Причините за подобно затишие изглеждат двойни: някои от партиите се надяват на благосклонността на президентската институция в предстоящите месеци на политически сътресения; докато други разчитат да разделят тандема „Радев-Йотова“ и да обърнат президента срещу нейния предшественик.

Новото служебно правителство. Съставът на кабинета „Гюров“ разкрива различни механизми на подбор. Външно-то и военното министерства са дадени на добре познати фигури, които трябва със самата си биография да засвидетелстват евроатлантическата лоялност на София. Друга част са представители на „втория ешелон“ на ППДБ, служили като заместник-министри или висши администратори в кабинетите на Кирил Петков или Николай Денков. Двама от министрите са свързани биографично със старото ДПС на Ахмед Доган. Може би най-големият дял са активистите на неправителствени организации, специализирани във върховенството на правото или в борбата с корупцията, и публично популярни с инициативите си срещу досегашния модел на управление в България. Общо взето, цялостният състав говори за близост на кабинета до градските либерални среди, за чийто най-влиятелен политически представител действително се възприема ППДБ.

Опонентите на кабинета, както от кръговете около ГЕРБ и ДПС, така и в националистическия лагер, неуморно се опитват да припишат това правителство на ППДБ и да прехвърлят всички потенциални негативи върху коалицията – разнообразни скандали с биографиите на един или друг министър или с неговите съветници, съмнения за конфликт на интереси, дори корупционни подозрения. Най-мощният фокус на атаката попада върху т.нар. случай „Петрохан“. Става дума за трагичен инцидент край старопланинска хижа, при която шестима души, включително непълнолетно лице, са открити застреляни. Разследванията, извършвани от държавните органи и оспорвани от редица коментатори, сочат нещо като секта, която се е занимавала с неформално образование на ученици и край която витаят предположения за педофилия. Нещо повече, става известно, че е имало видни фигури в ППДБ, между които бившият министър Борислав Сандов и кметът на София Васил Терзиев, а също и хора от медиите и бизнеса, смятани за симпатизиращи на тази коалиция, които са били във връзка с покойниците и са ги посещавали, а разрешителни за действия и за притежаване на оръжие приоритетно са им били предоставяни от институциите по времето на кабинетите на Петков и Денков. Обществото все още няма достатъчно пълна информация по темата, но пропагандната кампания, която обвързва Петроханския инцидент с ППДБ, е масова и сякаш успешна.

В предварителните изявления при встъпването си в длъжност министър-председателят Гюров и негови колеги очертаха сравнително широк дневен ред на служебната изпълнителна власт. След това се чуваха предимно оправдания, например за ръста в цените на водата и електричеството, които можели да се обяснят със заговор срещу правителството. В първите две седмици от функционирането му отчетливо видима обаче е една тенденция – на мащабни кадрови промени, които са концентрирани върху органите, имащи връзка с изборния процес. За буквално няколко дни са сменени всичките 28 областни управители, главният секретар на Министерството на вътрешните работи Мирослав Рашков, почти всички директори на областни управления на МВР. Положени са усилия, засега неуспешни, да се отстранят изпълнява-

щият функциите главен прокурор Борислав Сарафов и също временният председател на Държавната агенция за национална сигурност Деню Денев. Създава се впечатлението, че кабинетът иска изцяло да подмени хората, които в едно или друго свое институционално качество са отговаряли за провеждането на изборите преди. Генералното обвинение към тези хора, което, нека все пак подчертаем, не е персонализирано никъде, е че те са покровителствали схемите за контролиран и купен вот и са благоприятствали сравнително високите изборни резултати на ГЕРБ и ДПС. Двете набедени партии определят промените като „чистка“, която трябва да даде изкуствен електорален бонус на ППДБ. Взаимните обвинения между двата лагера са важен аспект от реториката на стартиращата предизборна кампания.

3.

Състояние на партийната система

ГЕРБ-СДС. Най-голямата политическа сила тръгва към предсрочните избори с традиционната си реторика, противопоставяща стабилността на хаоса. Подобни кампании ГЕРБ неизменно организира от 5 години насам. Ситуацията този път е различна. Участието на бившия президент Радев на изборите създава реалната възможност ГЕРБ не само да не бъдат първи, но и да имат много по-малка електорална подкрепа от първия. Това не се е случвало на партията никога, от самото ѝ учредяване преди 20 години. Лидерът Бойко Борисов засега е предпазлив в изявите си и още не е изработил своята персонална стратегия за изборите, но насроченото за 22 март Национално събрание на ГЕРБ, което трябва да избере ново партийно ръководство, загатва за намерения за „стягане на редиците“ чрез персонални промени.

В очите на общественото мнение ГЕРБ не само олицетворява статуквото, но започва да прилича на политическа партия в упадък. Твърденията, че част от местните структури и местни клиенти на ГЕРБ могат да сменят своята партийна лоялност, са масово обсъждани в медиите. Любопитен е казусът с бившия министър на енергетиката Делян Добрев. Създаде се нагласата, че той е смятал да напуска ГЕРБ, нещо, което би бил първо по рода си подобно събитие от много години насам, но се е отказал в последния момент след личен разговор с Борисов. Публично достъпната информация не позволява да се потвърди или отхвърли тази хипотеза, но тя се вписва в общата тенденция на движение надолу.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ППДБ). Коалицията загуби много от първоначалната политическа инерция, която бе придобила като основен инициатор на мащабните протести от декември м.г. Проектът на Радев подкопа претенцията им да бъдат основен носител на промяната, а близостта им с кабинета на Гюров ги изложи на всички атаки срещу действащата изпълнителна власт. Парадоксално се получава така, че предизборната кампания започва с фокус на критиките върху опозицията на предишното управление, а не върху управляващите и техните действия. Коалиция „Петрохан“ е негативен етикет, който трудно може да бъде изцяло изтрит до 19 април.

ППДБ се съхранява за изборите като политически формат, въпреки че някои противоречия между ПП и ДБ не са напълно изгладени. ПП опитва максимално да капитализира образа си от протестите, като лансира някои от най-активните протестиращи младежи в листите, а също и други ярки протестни фигури като шефа на гражданската организация „Правосъдие за всеки“ Велислав Величков. Всичко това обаче върви на фона на коментари, че лидерът на ПП Асен Ва-

силев, вместо да обединява, внася нови разделения с отстраняването на популярни имена от същите листи – на бившия съпредседател на партията Кирил Петков, на Лена Бориславова, на Даниел Лорер, на Явор Божанков. Независимо от всичко, големият проблем пред ППДБ е неизясненото отношение към Радев. Докато едни среди в коалицията пазят мълчание, други атакуват Радев за предполагаемо проруските му разбирания, а трети съзират надежди за бъдещи партньорства. Тази неопределеност също поражда проблеми пред адекватното предизборно позициониране.

„Възраждане“. Партията изглежда една от най-застрашените от електоралния възход на политическия проект на Румен Радев. Със своите позиции за референдум за еврото и срещу военната помощ за Украйна, съчетани с призивите за национално достойнство и суверенна политика, бившият президент импонира на разбиранията на много привърженици на „Възраждане“. Вероятно притеснен от очертаващ се електорален срив (регистриран вече и в социологическите проучвания), лидерът на „Възраждане“ Костадин Костадинов започна яростна кампания по „разобличаване“ на Радев. Бившият държавен глава бе обвинен, че лицемерно предлага референдум и се дистанцира от Киев, докато всъщност обслужва американската позиция в България – и то позицията на Демократическата партия и милиардера Джордж Сорос, – докато бъдещата му партия е окачествена като „инженерен проект“, който трябва да върне властта на либералите от ППДБ. „Възраждане“ активно използва случая с американски военни самолети, пребиваващи на Летище София, за да провокира страхове, че България ще бъде въвлечена във война с Иран под благосклонното мълчание на Радев и на президента Йотова.

Законодателната инициатива на „Възраждане“ за драстично ограничаване на вота на българите в чужбина, обаче, насърчава обвинения към самия Костадинов – че обслужва интересите на ДПС и Делян Пеевски. Такива критики редовно звучат от опонентите му в националистическия лагер в лицето на МЕЧ и „Величие“. Политическата перспектива на „Възраждане“ на този етап е неясна, макар влизането в следващия парламент да изглежда сигурно.

Движение за права и свободи (ДПС). Партията на Делян Пеевски решително промени досегашната си стратегия, в която лидерът безпардонно даваше инструкции на министри и раздаваше присъди от екрана, а държавните институции сякаш се стараеха да изпълняват по-бързо указанията му. След оставката на Радев от президентския пост Пеевски излезе от прожектора на медиите. Това е по-скоро сполучливо

решение, защото една значителна част от недоволството срещу досегашния управленски модел се дължеше на впечатлението за арогантно всевластие на лидера на ДПС. Може да се смята, че поведението на служебния кабинет нанася тежки удари върху мрежите на влияние на ДПС – прокуратурата, вътрешното министерство, областните управители, нефункциониращата комисия за противодействие на корупцията, генералния директор на националната телевизия. Засега ДПС реагира с мълчание, но едва ли ще приеме пасивно своята задълбочаваща се изолация в политическия процес. Промените в Изборния кодекс сякаш са една от последните победи на Пеевски – ограничаването на вота извън ЕС ще намали и гласуването на български граждани в Турция, а в мнозинството си те до този момент подкрепяха конкурентите на ДПС от партията на Ахмед Доган.

Българска социалистическа партия – Обединена левица (БСП-ОЛ). Партията навлиза в предизборната кампания с ново ръководство и с нова ясно дефинирана лява платформа.

Падането на досегашния председател Атанас Зафиров като че ли бе предопределено. След оставката на кабинета „Желязков“ Изпълнителното бюро на партията, без Зафиров, колективно подаде оставка в знак на поемане на отговорност. След този акт въпросът за отговорността не можеше да подмине най-високопоставения социалист. По-късно Националният съвет на БСП двукратно и с голямо мнозинство обяви свикване на партиен конгрес с избор на председател през февруари. Първия път Зафиров опитваше да отложи конгреса след изборите, а втория път да премахне избора на председател от дневния ред, но и на двата пъти беше бламиран. Изявлението на Зафиров, че няма да се кандидатира за депутат, изглеждаше като отстъпление, а не като компромис. Накрая той разбра, че ситуацията е неспасяема, и правилно предпочете да не издига кандидатурата си на конгреса. Политическият актив на Зафиров от изминалата година всъщност не даваше основания за положителната оценка на мнозинството от съпартийците му. БСП влезе в общо управление с ГЕРБ на Бойко Борисов въпреки силните резерви на много от редовите социалисти. И ако коалицията би могла да намери някакво оправдание с нуждата от политическа стабилност в страната, то обезличаването на БСП в сянката на Делян Пеевски по време на това управление трудно можеше да се разбере. Зафиров спечели председателския си пост преди година и половина с две обещания: че ще върне колективното ръководство в БСП след еднoличната власт на Корнелия Нинова; и че ще възстанови замразените отношения с президента Радев. И двете обещания не бяха спазени. Зафиров като вицепремиер на Желязков определяше партийната линия по свое усмотрение, а според масовото убеждение – в постоянна координация с Пеевски. А вместо затопляне на отношенията с Радев БСП започна да гласува заедно с ДПС всички предложения, насочени против Радев, и да отхвърля всяко негово вето. Неизменният аргумент на Зафиров, че винаги е готов да жертва партийния интерес заради държавния, звучеше политически абсурдно. Всеки би могъл да се запита какъв е смисълът от съществуването на партия, чийто интерес винаги е в противоречие с държавния интерес.

Подготовката за конгреса бе маркирана от стихийно номиниране на бившия правосъден министър Крум Зарков от страна на местните партийни организации. Зарков в крайна сметка спечели от първи тур избора за нов председател с 416 гласа срещу 302 за конкурента му, досегашния социален министър Борислав Гуцанов. Победата на Зарков се дължи на няколко фактора. Макар и да не принадлежи на никоя фракция в партията, той е добре познат с енергията, последователността и автентичните си социалистически възгледи. Той несъмнено породил надежди сред делегатите на конгреса, че може да извади БСП от незавидното електорално състояние, при което шансовете ѝ за влизане в новото Народно събрание съвсем не са гарантирани. Зарков олицетворява потребността от нов имидж на партията, чужд на подозренията в зависимости. Същевременно той е работил тясно с Румен Радев и го е напуснал, като по такъв начин може да създаде внушението, че в бъдеще би могъл да си партнира с партията на Радев, каквото е желанието на много социалисти, но не би превърнал партията в казионна структура към тази на Радев.

Изборът на Зарков наистина е шанс на БСП за политическо оцеляване. Но този шанс не е даденост. Има среди в БСП, които изглеждат публично решени да саботират новия председател. Въпреки призива на Зарков, осем депутати от БСП, включително Зафиров, отхвърлиха вето на президента Йотова върху промените в Изборния кодекс. Солидната подкрепа за Гуцанов на конгреса, която изразява не толкова индивидуално предпочитание към кандидата, колкото несъгласие със Зарков, е показателна, че част от социалистическите елити не са обхванати от инстинкт за политическо самосъхранение и не желаят да се консолидират около платформата на новия си председател, дори с цената на изборен провал. В краткия период до изборите на Зарков му остава единствено да опита да убеди разочарованите, уморени и колебаещи се социалисти, че партията на Румен Радев не е ново издание на лявата идея в България, и че трябва да дадат отново доверие на БСП, за да имат по-голяма възможност да реализират целите и идеите си в парламентарния процес.

„Има такъв народ“ (ИТН). Партията понесе много електорални щети покрай участието си в кабинета „Желязков“ и сега по данни на социологическите агенции събира подкрепа, недостатъчна за влизане в следващия парламент. ИТН влиза в предизборната кампания с амбицията да възстанови политическата си тежест, като представлява консервативните нагласи в българското общество. За първи път, откакто е учредена, ИТН публично дефинира своя идеологически профил: „дясна, традиционна, консервативна партия“. Като свои приоритети за следващия парламент тя посочи спиране на „педофилските секти“, недопускане на гей-браковете, екстрадиция на нелегалните емигранти, балансиран бюджет.

На практика обаче се създава впечатлението, че ИТН действа като неформален говорител на преминалото в политическа изолация ДПС на Делян Пеевски. Неспирната атака срещу ППДБ и техните прояви, критиките срещу новоназначения служебен кабинет и искането на оставки на негови министри, обвиненията в продуциране на хаос и задкулисни дого-

ворки с бившия президент Радев бяха традиционен елемент от реториката на Пеевски до началото на годината, а оттогава насам – на свързваните с ДПС медии. В политическото пространство на настоящия етап ги огласява именно ИТН.

Алианс за права и свободи (АПС). Партията бе официално регистрирана под името Алианс за права и свободи в самото навечерие на предизборната кампания. Въпреки това, хроничната липса на политическа активност и на ясни послания отрежда логично на АПС място на дъното на рейтинговите таблици.

Партията получи третия мандат за съставяне на редовно правителство от президента Радев. Самият Радев обясни решението си с тезата, че АПС в най-голяма степен е била „жертва“ на досегашния олигархичен модел, съборен от власт с големите протести през декември. По-късно в състава на служебния кабинет на Гюров бяха предложени фигури като Хасан Адемов и Корман Исмаилов, свързани в миналото с Ахмед Доган. Този акт породил обвинения, че Гюров, вероятно в съгласие с Радев, опитва да възроди западащата Доганова формация. Трудно е да се прецени дали Радев наистина има намерение да открие нови шансове пред АПС, или обратно, с помощта на показни жестове да привлече нейните избиратели към своя бъдещ политически проект. Така или иначе, ако АПС има някаква перспектива в политиката, тя би се реализирала не благодарение на техните собствени усилия, които се отличават с пълна безпомощност, а само при условието на криза в новото ДПС на Делян Пеевски.

„Морал, единство, чест“ (МЕЧ). Партията на Радостин Василев, която според актуалните социологически проучва-

ния се намира близо до ръба на 4%-овата бариера за влизане в парламента, се ориентира към радикално поведение. Лидерът на МЕЧ влезе във физически сблъсък с депутати от ДПС в пленарната зала на Народното събрание, а на консултациите за служебен кабинет той направи публичен скандал, като назова президента Йотова част от олигархично-тоталитарния модел, поиска оставката ѝ и изтъкна колко важно е България да се отърси от комунистическото минало. Всички тези действия, заедно с поредица остри медийни изявления, като че ли показват предизборна стратегия, състояла се от два стълба: първо, на грубостта, която би следвало да импонира на избирателите, недоволни от бавния ход на политическите процеси след големите зимни протести; и второ, на антикомунизма, който навлиза на терена на „Синя България“ и се стреми или да привлече симпатизантите ѝ, или самата нея като партньор.

„Величие“. Партията на Ивелин Михайлов за трети пореден път изглежда с минимални шансове да влезе в бъдещо Народно събрание. Ако се съди по социологическите проучвания, има сериозен отлив, който вероятно се дължи на влизането на Румен Радев в партийната политика. Както и в предходните случаи, трябва да бъдем предпазливи в крайните оценки. Засега „Величие“ е решило да представя себе си като единствен реален опонент на статуквото, който по тази причина става жертва на същото това статукво. Примерите, които Михайлов неизменно дава, включват пребит местен координатор на партията, разбит софийски офис, множество анонимни заплахи. Същевременно, активността на „Величие“ в социалните мрежи е изключително голяма и предполага парламентарна амбиция.

4.

Прогресивният политически и обществен дневен ред

Годината започна в условията на две обстоятелства, сами по себе си заредени с напрежение: влизането на България в еврозоната и съхраняването на миналогодишния държавен бюджет като „удължителен“. В своята съвкупност тези две обстоятелства са свързани както с инфлационен натиск, така и с ограничен ресурс на държавата да защити уязвимите групи и да регулира растящите неравенства. Тук трябва да се отбележи, че в своите консултации с парламентарните партии президентът Йотова неизменно говореше за „ценови шок“, и което е още по-интересно, никоя от партиите не възрази на формулировката.

Синдикатите бяха основните играчи, които се стремяха да поставят тези теми в политическия дневен ред. Те доказваха, че не ръстът на заплатите предизвиква инфлацията; че обществените регулатори на практика не действат в създалата се ситуация; че повишените цени усилват регионалните диспропорции и неравенства; и че удължителният бюджет не е в състояние да създаде компенсаторни механизми за големи групи от населението. Предстои да се разбере доколко служебният кабинет има чувствителност към тези проблеми, които засега само се отлагат.

5.

Основни изводи, прогнози и препоръки

Влизането на България в еврозоната бе предшествано от множество притеснения и прогнози за социално напрежение. Може да се каже, че от административна гледна точка общата валута навлезе по-скоро гладко, а в рамките на един месец този процес бе канализиран с общите усилия на институциите, най-вече на банките, и на самите граждани. Социалният въпросителен знак обаче не е напълно изтрит. Инфлационните тенденции не са пречупени, даже напротив, а започващата предизборна кампания и концентрацията на надежди в нов политически играч може по-скоро да отложи по-масови прояви на недоволство.

Процедурата по съставяне на служебно правителство за пореден път разкри генетичните дефекти на промените в Конституцията, които лишават президента от възможност да влияе върху изпълнителната власт в условията на политическа криза. Все по-очевидно става за всички участници в политическия процес, че приближава времето за връщане на старите конституционни текстове.

Служебният кабинет на Андрей Гюров е изправен пред задачата да организира честни избори под напора на широко тиражирани обвинения, че обслужва една конкретна политическа сила в лицето на ППДБ. Без да търсим никакви дълбоки и сложни мотиви в решението на президента Илияна Йотова да се спре на Гюров, можем да предположим, че кабинетът ще се окаже по-скоро в тежест, отколкото в предимство за електоралните стратегии на ППДБ. Първите стъпки на този кабинет ясно говорят за категорично намерение за пресичане на досега действащите схеми по манипулация на вота, но именно такива стъпки провокират масирана кампания по компрометиране на ППДБ, така че в крайна сметка победител от сблъсъка между лагери да излезе новият проект на Румен Радев, който просто да се възползва от разчистения политически терен.

Изборите на 19 април се очертават като повратен момент за цялата българска партийна система. Ефектът от появата на нова политическа сила, оглавявана от бившия президент

Румен Радев, със сигурност ще засегне, макар и в различна степен, всички досегашни участници в междупартийната конкуренция. На този етап конкретни прогнози не могат да бъдат формулирани. Като че ли сред коментаторите доминира гледната точка, че формацията на Радев несъмнено ще спечели изборите, и то с голяма преднина пред останалите, но това няма да бъде достатъчно за абсолютно мнозинство и самостоятелно еднопартийно управление. Много фактори остават под въпрос, включително съдбата на малките партии, гравитиращи около бариерата за влизане в парламента. Голямото предизвикателство пред Радев не е да акумулира подкрепа от избиратели, които виждат в него решение на проблемите на българската безпътница от последните години, а да мобилизира в своя полза хора, които биха искали чрез него да накажат цялото политическо статукво, включително такива хора, които системно не гласуват. Евентуален успех по тази втора линия наистина би формирал огромен електорален капацитет. Разбираем е интересът и към бъдещи партньори на Радев в следващото Народно събрание. И тук всякакви kalkulации са предварителни, но вече личи, че няма изрично затворени врати. Стилът на Радев, поне досега, е по-скоро да хвърля мостове към електорати, а не толкова да се договаря с партийните им представители. Липсата на яснота относно платформата и политиките на новата формация едва ли ще се разсее напълно в предизборната кампания, дори подобни документи да бъдат публикувани. Но по-скоро може да се смята, че базовите параметри на външнополитическата ориентация на страната няма да бъдат оспорени.

За първи път в годините на новата българска демокрация страната е изправена пред опасността да остане без представителство на левицата в парламента. Новото ръководство на Социалистическата партия вероятно съзнава, че единственият му шанс е да убеди колкото се може повече леви хора в България, че проектът на Радев няма как да реализира левия дневен ред, но че този проект е бъдещ партньор в една нова политическа среда, освободена от задушавашите зависимости на последните години.

За автора

Д-р Борис Попиванов е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

За изследването

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТБАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията. В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

Политбарометър

Насрочените за 19 април предсрочни парламентарни избори в България са повратни за развитието на цялата партийна система.

Очертава се категорична електорална доминация на новосъздадената „Прогресивна България“ на доскорошния президент Румен Радев.

Влизането на България в еврозоната протече административно гладко, но социалните последици още не са напълно очертани.

Повече информация по темата ще намерите тук:

➤ bulgaria.fes.de